

Türkiye ve Geçiş Ekonomileri Arasında Nüfus Trendlerinin Karşılaştırılması

The Comparison of Population Trends between Turkey and Transition Economies

Yunus Serhat Çayır (Anadolu University, Turkey)

Abstract

In this study, Turkey is compared to the Central and Eastern Europe (CEE) countries and the Commonwealth of Independent States (CIS) countries with regard to the population trends by means of data from HDI Report developed by UNDP. Population trends include total population, population annual growth, urban population, median age, total dependency rate, total fertility rate in HDI. The data indicates that the rate of median age in Turkey is lower than CEE countries and many of Commonwealth of Independent States (CIS) in 2010. Moreover, the rate of total fertility is higher in CIS countries than in the CEE countries in 2012. The rate of annual growth of population is lower in CEE countries than in the CIS countries in the period of 2000/2005 and 2010/2015. Only Turkey has tendency to reduce the rate of annual growth of population among CIS countries. Total dependency rate is higher in CIS countries (%46) than in the CEE countries (%44) in 2012. With %46.8 an overall dependency rate Turkey is located in the middle range among CIS countries. Urban population rate (% of total) is lower in CIS countries (%54, 69) than in CEE countries (%61.45) in 2012. Tajikistan has the lowest urban population rate among the CIS and CEE countries. Turkey's (%72, 5) urban population rate is located in one of the top positions among CIS and CEE countries.

1 Giriş

Demografi, (nüfus bilimi) insan nüfusunun, büyüklüğünü, yapısını ve dağılımını inceleyen bilim dalı olarak tanımlanmaktadır (Tansel ve Hoşgör, 2010). Türkiye’de nüfusa (demografi) ilişkin veriler, Türkiye İstatistik Kurumu’ndan elde edilerek nüfus projeksiyonları adı altında; toplam nüfus, ölümler, toplam doğurganlık hızı, doğuşta beklenen yaşam süresi, nüfus artış hızı, bebek ölüm hızı, kaba doğum hızı, kaba ölüm hızı gibi başlıklar altında incelenmektedir. Nüfusa ilişkin ülkelerin politika üretilmesi, mevcut nüfus eğilimlerinin tespit edilmesi, ayrıca nüfus eğilimlerine dayanarak geleceğe ilişkin öngöründe bulunulmasında nüfus projeksiyonlarından yararlanılır (TÜİK, 2014).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Raporları (HDR), 1990 yılından bu yana yayınlanmaktadır. İnsani Gelişme Raporlarında geliştirilen İnsani Gelişme Endeksi’nde ülkelerin kalkınma düzeyleri gelir, eğitim, sağlık, nüfus, yaşam beklentisi, bilgi teknolojileri gibi birçok değişik konularda karşılaştırılabilmektedir (Serel ve Serel, 2005).

Son zamanlarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere bakıldığında dünya nüfusunun yaşlanmakta olduğu görülmektedir. Buna, beklenen yaşam süresindeki artış ve doğum oranlarının azalması gibi durumların etki ettiği görülmektedir (Yumurtacı, 2013).

Bu durum, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 1990 tarihinden günümüze kadar her yıl yayınlanan İnsani Kalkınma Raporu’ndaki parametrik göstergelerden de anlaşılmakta olup; bu raporda toplam nüfus, yıllık nüfus artış hızı, kentsel nüfus, medyan yaş, toplam bağımlılık oranı, toplam doğurganlık oranı gibi başlıklar altında ele alınmaktadır (UNDP, 2014).

İnsani Gelişim Raporu-2013’e bakıldığında; ülkemizin 2012 yılındaki nüfusunun 74 milyon civarında iken 2030 yılı için 86.7 milyon olarak öngörüldüğü, yıllık artış hızının 2000-2005 döneminde %1,4 iken 2010/2015 döneminde ise %1,1 olarak öngörüldüğü, ortalama yaşın (median age) ise 2000 yılında 24,5’ten 2010 yılında 28,3’e yükseldiği görülmekte olup demografik göstergelerin değişkenlik gösterdiği demografik değişim sürecinin devam ettiğini düşündürmektedir (UNDP,2014).

Günümüzde bir çok ülke büyük bir demografik geçiş sürecinden geçmektedir. Bu süreç, yüksek doğurganlık ve yüksek ölüm oranlarından doğum ve ölüm oranlarının düşüşe geçtiği bir süreci tanımlamaktadır (Ataman Dönmez, 2007).

Geçiş ekonomileri, Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından şu şekilde sınıflandırılmıştır (IMF, 2014):

Avrupa ve Eski Sovyetler Birliği Ülkeleri(Central and Eastern European Economies- CEE): Arnavutluk, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Makedonya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya.

Baltık Ülkeleri (Baltics): Estonya, Letonya, Litvanya.

Bağımsız Devletler Topluluğu (Commonwealth of Independent States- CIS): Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna, Özbekistan.

Asya'da Geçiş Ekonomileri (Asia Transition Economies): Kamboçya, Çin, Laos, Vietnam.

Bu çalışmada, Asya'daki geçiş ekonomileri çalışma kapsamında ele alınmayacak olup, IMF sınıflandırmasında yer alan Baltık Ülkeleri (Baltics) ise Avrupa ve Eski Sovyetler Birliği Ülkeleri (CEE) ile birlikte ele alınacaktır.

Bir başka kaynak olan, Transition Report-2004'te Geçiş Ekonomileri; Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Makedonya, Gürcistan, Macaristan, Kazakistan, Kırgızistan, Litvanya, Letonya, Moldova, Polonya, Romanya, Rusya, Sırbistan-Karadağ, Slovakya, Slovenya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan'ı kapsamaktadır (EBRD,2014). Yine bu çalışmada adı geçen ülkelerden sadece Sırbistan- Karadağ, nüfus trendleri çalışmamızda değerlendirilmeye alınmayan ülkedir.

Bu çalışmada, Türkiye ile AB'ye aday veya AB üyesi olan geçiş ekonomilerinin nüfus trendlerini karşılaştırmak ve Türkiye ile geçiş ekonomilerinin durumunu ortaya koymak amaçlanmaktadır.

2 İnsani Gelişme Raporu-2013'deki (HDR) Nüfus Trendleri

Konularına göre ülkelerin parametreleri, toplam nüfus, yıllık nüfus artış hızı, kentsel nüfus, medyan yaş, toplam bağımlılık oranı, toplam doğurganlık hızını şeklinde ele alınacaktır.

2.1 Toplam Nüfus

Ülkeler	Toplam Nüfus	
	2012 Yılı	2030 Yılı
Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri		
Arnavutluk	3.2	3.3
Bosna Hersek	3.7	3.5
Bulgaristan	7.4	6.5
Çek Cumhuriyeti	10.6	10.8
Estonya	1.3	1.3
Hırvatistan	4.4	4.2
Macaristan	9.9	9.6
Makedonya	2.1	2.0
Letonya	2.2	2.1
Litvanya	3.3	3.1
Polonya	38.3	37.8
Romanya	21.4	20.3
Slovak Cumhuriyeti	5.5	5.5
Slovenya	2.0	2.1
Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri		
Azerbaycan	9.4	10.8
Beyaz Rusya	9.5	8.9
Ermenistan	28.1	33.4
Gürcistan	4.3	3.8
Kazakistan	16.4	18.9
Kırgızistan	5.4	6.7
Moldova	3.5	3.1
Özbekistan	28.1	33.4
Rusya Federasyonu	142.7	136.4
Tacikistan	7.1	9.0
Türkmenistan	5.2	6.2
Ukrayna	44.9	40.5
Türkiye	74.5	86.7

Tablo 1. Toplam Nüfus Kaynak: UNDP, 2013

Tablo 1'deki mevcut veriler toplam nüfus bakımından incelendiğinde CIS ülkelerinde, 2012 yılındaki nüfusu 142.7 milyon olan Rusya Federasyonu'nun en yüksek nüfusa sahip ülke olduğu ve 2030 yılında dramatik bir şekilde nüfusunun 136.4 milyona düşeceği tahmin edilmektedir. CIS ülkelerinde, 2012 yılındaki nüfusu 3.5 milyon ile Moldova'nın en düşük nüfusa sahip ülke olup, 2030 yılı için nüfusunun 3.1 milyona düşeceği tahmin edilmektedir. CIS ülkelerinin 2012 yılı nüfus verileri ile 2030 yılına ait tahminlerine bakıldığında Beyaz Rusya, Gürcistan, Moldova, Rusya ve Ukrayna'nın toplam nüfuslarının düşme eğiliminde olacağı tahmin edilmektedir.

CEE ülkeleri arasında ise, 2012 yılındaki nüfusu 38.3 milyon olan Polonya'nın en yüksek nüfusa sahip olduğu görülmekte ve 2030 yılında Polonya nüfusunun 37.8 milyona düşeceği tahmin edilmektedir. CEE ülkelerinde en düşük nüfusa sahip olan ülkenin 2012 yılı için 1.3 milyonluk nüfusu ile Estonya olduğu görülmektedir.

Estonya'nın 2030 yılı için nüfusunun 1.3 milyon olarak stabil kalacağı tahmin edilmektedir. CEE ülkelerinin 2012 yılı nüfus verileri ile 2030 yılına ait tahminlerine bakıldığında Bulgaristan, Hırvatistan, Makedonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya'nın nüfuslarının düşme eğiliminde olmaları tahmin edilmektedir.

2012 yılındaki nüfusu 74.5 milyon olan Türkiye'nin nüfusunun 2030 yılında 86.7 milyon olacağı, gerek CEE ülkeleri gerekse de CIS ülkeleri arasında (toplam 27 ülke arasında) nüfus artış miktarının en yüksek olacağı tahmin edilen ülke olacağı dikkati çekmektedir. Türkiye'nin CEE ülkeleri arasında Arnavutluk, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ile CIS ülkeleri arasında ise Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan olmak üzere toplam ülkenin 10 ülkenin 2012 yılındaki nüfuslarının 2030 yılında artma eğilimi göstereceği, bunun dışında kalan diğer 17 ülkenin nüfuslarının düşeceği ya da durağan kalacağı tahmin edilmektedir.

2.2 Yıllık Nüfus Artış Hızı

Ülkeler	Yıllık Nüfus Artış Hızı	
	2000/2005 Yılları	2010/2015 Yılları
Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri		
Arnavutluk	0.5	0.3
Bosna Hersek	0.5	-0.2
Bulgaristan	-0.7	-0.7
Çek Cumhuriyeti	0.0	0.3
Estonya	-0.4	-0.1
Hırvatistan	-0.3	-0.2
Macaristan	-0.2	-0.2
Makedonya	0.3	0.1
Letonya	-0.7	-0.4
Litvanya	-0.5	-0.4
Polonya	-0.1	0.0
Romanya	-0.4	-0.2
Slovak Cumhuriyeti	0.0	0.2
Slovenya	0.2	0.2
Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri		
Azerbaycan	1.1	1.2
Beyaz Rusya	-0.5	-0.3
Ermenistan	-0.1	0.3
Gürcistan	-1.2	-0.6
Kazakistan	0.3	1.0
Kırgızistan	0.4	1.1
Moldova	-1.7	-0.7
Özbekistan	0.9	1.1
Rusya Federasyonu	-0.4	-0.1
Tacikistan	0.9	1.5
Türkmenistan	1.1	1.2
Ukrayna	-0.8	-0.5
Türkiye	1.4	1.1

Tablo 2. Yıllık Nüfus Artış Hızı Kaynak: UNDP, 2013

Tablo 2'deki mevcut veriler yıllık nüfus artış hızı açısından incelendiğinde CIS ülkelerinde, 2000/2005 yılları arasında %-1.7 olan Moldova'nın yıllık nüfus artış hızının büyüme hızının 2010/2015 yılı için %-0.7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmekte olup, bu parametrenin de belirtilen yıllar arasındaki dönemde artma eğilimindeki en yüksek fark olması nedeniyle dikkate değer bir veridir. Yine CIS ülkelerinde, 2000/2005 yılları arasında yıllık nüfus artış hızı % 0.9 olan Tacikistan'ın 2010/2015 dönemi için yıllık nüfus artış hızının %1.5 olarak gerçekleşeceğinin tahmin edildiği ve bunun da tahminlerdeki en yüksek artış olduğu görülmektedir.

CEE ülkelerinde yıllık nüfus artış hızı 2000/2005 yılları arasında %0.0 olan Çek Cumhuriyetinin yıllık nüfus artış hızının 2010/2015 arası dönemlerdeki yıllık nüfus artış hızının 2010/2015 dönemi için %0.3 en yüksek artış değerine sahip olacağı öngörüsü dikkati çekmektedir. CEE ülkeleri arasında 2000/2005 yılları arasındaki dönem ve 2010/2015 yılları arasında döneme bakıldığında ise Arnavutluk, Bosna Hersek, Makedonya için yıllık nüfus artış hızının düşüş eğilimi göstereceği tahmin edilmektedir. CEE ülkelerinde yıllık nüfus artış hızının 2000/2005 yılları arası dönem ve 2010/2015 yılları arasındaki dönemde yıllık nüfus artış hızının stabil (durağan) olacağı tahmin edilen ülkeler Bulgaristan, Macaristan ve Slovenya'dır.

2000/2005 yılları arasındaki dönemde yıllık nüfus artış hızı %1.4 olan Türkiye'nin 2010/2015 yılları arasındaki dönemde yıllık nüfus artış oranının %1.1 olacağını tahmin edildiği, bu değer de CEE ülkelerindeki daha yüksek bir artış oranına sahip olduğu dikkati çekmektedir. Türkiye'nin CIS ülkeleri arasındaki kıyaslamasını yaptığımızda ise; Tacikistan'ın 2010/2015 arası dönemde yıllık nüfus artış hızının Türkiye'den daha yüksek olacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'nin 2000/2005 ve 2010/2010 yılları arası döneme bakıldığında CIS ülkeleri arasında yıllık nüfus artış hızının düşme eğilimi gösterdiği tek ülke olduğu dikkati çekmektedir.

2.3 Kentsel Nüfus

Ülkeler	Kentsel Nüfus (Toplamın %'si)	
	2000 Yılı	2012 Yılı
Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri		
Arnavutluk	41.7	54.5
Bosna Hersek	43.0	48.8
Bulgaristan	68.9	73.7
Çek Cumhuriyeti	74.0	73.4
Estonya	69.4	69.5
Hırvatistan	55.6	58.1
Macaristan	64.6	69.9
Makedonya	59.4	59.4
Letonya	68.1	67.7
Litvanya	67.0	67.2
Polonya	61.7	60.8
Romanya	53.0	52.8
Slovak Cumhuriyeti	56.2	54.7
Slovenya	50.8	49.8
Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri		
Azerbaycan	51.4	53.9
Beyaz Rusya	70.0	75.5
Ermenistan	64.7	64.1
Gürcistan	52.6	52.9
Kazakistan	55.7	53.5
Kırgızistan	35.3	35.4
Moldova	44.6	48.4
Özbekistan	37.4	36.2
Rusya Federasyonu	73.4	74.0
Tacikistan	26.5	26.5
Türkmenistan	45.9	49.0
Ukrayna	67.1	69.1
Türkiye	64.7	72.5

Tablo 3. Kentsel Nüfus Kaynak: UNDP, 2013

Tablo 3'deki mevcut veriler kentsel nüfus açısından incelendiğinde CIS ülkelerinde 2012 yılında kentsel nüfus oranının en yüksek olduğu ülke %75.5 ile Beyaz Rusya şeklinde gerçekleşmiştir. 2012 yılında kentsel nüfusun en düşük olduğu CIS ülkesi, %26.5 ile Tacikistan olmuştur. 2000 yılında %55.7 iken 2012 yılında %53.5'lik kentsel nüfus oranı ile kentsel nüfus oranının en yüksek oranda düşüş gösterdiği ülke Kazakistan olmuştur. CEE ülkelerinde 2012 yılında kentsel nüfusun CIS ülkelerinde en yüksek olduğu ülke %73.7 ile Bulgaristan olurken en düşük kentsel nüfusa sahip ülkenin ise %48.8 ile Bosna Hersek olduğu dikkati çekmektedir. CEE ülkelerinde 2000-2012 yılları arasında kentsel nüfus oranında en yüksek artışın olduğu ülke Arnavutluk olmuştur. 2000 yılından 2012 yılına gelindiğinde kentsel nüfus oranının düşüş eğilimi gösterdiği CEE ülkeleri Çek Cumhuriyeti, Letonya, Polonya, Romanya, Slovakya, Slovenya şeklinde gerçekleştirmiştir. 2000 ve 2012 yıllarında kentsel nüfus oranının aynı kaldığı ülkeler tek CEE ülkesi, Makedonya olmuştur.

Türkiye ise 2012 yılında %72.5'lik kentsel nüfus oranı ile CIS ülkelerinde kentsel nüfus oranının en yüksek olduğu 3. ülke olmuştur. Türkiye'yi CEE ülkeleri ile kıyasladığımızda; Türkiye'nin 2012 yılındaki kentsel nüfus oranının %72.5 olduğu ve Bulgaristan(%73.7) ve Çek Cumhuriyeti'nin(%73.4) kentsel nüfus oranının Türkiye'den yüksek olduğu, diğer CEE ülkelerinin hepsinin kentsel nüfus oranının Türkiye'den düşük olduğu görülmektedir.

2.4 Medyan Yaş

Ülkeler	Medyan Yaş	
	2000 Yılı	2010 Yılı
Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri		
Arnavutluk	27.4	30.0
Bosna Hersek	35.1	39.4
Bulgaristan	39.7	41.6
Çek Cumhuriyeti	37.4	39.4
Estonya	37.9	39.7
Hırvatistan	39.1	41.5
Macaristan	38.5	39.8
Makedonya	32.5	35.9
Letonya	38.1	40.2
Litvanya	35.9	39.3
Polonya	35.3	38.0
Romanya	34.7	38.5
Slovak Cumhuriyeti	33.6	36.9
Slovenya	38.0	41.7
Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri		
Azerbaycan	25.6	29.5
Beyaz Rusya	36.3	38.3
Ermenistan	30.3	32.1
Gürcistan	34.4	37.3
Kazakistan	27.7	29.0
Kırgızistan	22.5	23.8
Moldova	32.3	35.2
Özbekistan	20.9	24.2
Rusya Federasyonu	36.5	37.9
Tacikistan	18.5	20.4
Türkmenistan	21.6	24.5
Ukrayna	37.7	39.3
Türkiye	24.5	28.3

Tablo 4. Medyan Yaş Kaynak: UNDP, 2013

Tablo 4'deki mevcut veriler medyan yaş açısından incelendiğinde; 2000- 2010 arası dönemde ülkelerin tümünün medyan yaş parametrelerinin yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. CEE ülkelerinde 2010 yılında medyan yaşın en yüksek olduğu ülke 41.7 ile Slovenya'dır. CEE ülkelerinde 2010 yılında medyan yaşın en düşük olduğu ülke 30.0 ile Arnavutluk'tur. CIS ülkelerinde ise, 2010 yılında medyan yaşın en yüksek olduğu ülke 39.3 ile Ukrayna'dır. 2010 yılında medyan yaşın en düşük olduğu CIS ülkesi 20.4 ile Tacikistan olmuştur. 2010 yılında Türkiye'de medyan yaş 28.3 olarak gerçekleşmiş olup Türkiye, CEE ve CIS ülkeleri toplamında 27 ülke arasında 22. sırada yer almıştır. CEE ve CIS ülkeleri arasında medyan yaşı 2000 yılında 35.1 olan Bosna Hersek'in 2010 yılında medyan yaşı 39.4'e yükselerek 27 ülke arasındaki en yüksek artışı gerçekleştirmiştir. 2000- 2010 yıllarında en düşük medyan yaşı artışı (CEE ve CIS ülkeleri toplamında) Macaristan ile Kırgızistan ülkelerinde gerçekleşmiştir.

2.5 Toplam Doğurganlık Hızı

Ülkeler	Doğurganlık Oranı(Kadınlar için)	
	2000 Yılı	2010 Yılı
Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri		
Arnavutluk	2.2	1.5
Bosna Hersek	1.4	1.1
Bulgaristan	1.2	1.5
Çek Cumhuriyeti	1.1	1.5
Estonya	1.3	1.7
Hırvatistan	1.4	1.5
Macaristan	1.3	1.4
Makedonya	1.7	1.4
Letonya	1.2	1.5
Litvanya	1.3	1.5
Polonya	1.3	1.4
Romanya	1.3	1.4
Slovak Cumhuriyeti	1.3	1.4
Slovenya	1.2	1.5
Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri		
Azerbaycan	2.0	2.2
Beyaz Rusya	1.2	1.5
Ermenistan	1.7	1.7
Gürcistan	1.6	1.5
Kazakistan	1.9	2.5
Kırgızistan	2.7	2.6
Moldova	1.6	1.5
Özbekistan	2.7	2.3
Rusya Federasyonu	1.2	1.5
Tacikistan	4.0	3.2
Türkmenistan	2.8	2.3
Ukrayna	1.1	1.5
Türkiye	2.4	2.0

Tablo 5. Toplam Doğurganlık Hızı Kaynak: UNDP, 2013

Tablo 5'deki veriler toplam doğurganlık hızı açısından incelendiğinde; 2000- 2010 yılları arasındaki dönemde ülkelerin doğurganlık oranlarının değişkenlik gösterdiği görülmektedir. CEE ülkelerinde 2000 yılında doğurganlık hızının en yüksek olduğu ülke 2.2 ile Arnavutluk iken 2010 yılında toplam doğurganlık hızının en yüksek olduğu ülke 1.7 ile Estonya olmuştur. CEE ülkelerinde 2000 yılında toplam doğurganlık hızının en düşük olduğu ülke 1.1 ile Çek Cumhuriyeti olurken 2010 yılında toplam doğurganlık hızının en düşük olduğu ülke 1.1 ile Bosna Hersek olmuştur. CIS ülkelerinde ise 2000 yılında toplam doğurganlık hızının en yüksek olduğu ülke 4.0 ile Tacikistan iken 2010 yılında doğurganlık hızının en yüksek olduğu ülke 3.2 ile yine Tacikistan'dır. CIS ülkelerinde 2000 toplam doğurganlık hızının en düşük olduğu ülke 1.1 ile Ukrayna iken 2010 yılında toplam doğurganlık hızının en düşük olduğu ülkeler 1.5'lik bir oran ile Beyaz Rusya, Gürcistan, Moldova, Rusya Federasyonu ve Ukrayna olmuştur. CEE ülkelerinin 2010 yılı toplam doğurganlık hızlarına bakıldığında Türkiye'nin 2.0'lik bir değerle bütün CEE ülkelerinden daha yüksek doğurganlık oranına sahip olduğu anlaşılmaktadır. 2010 yılında CIS ve CEE ülkelerinin toplam doğurganlık oranlarına bakıldığında ise Türkiye 2.0'lik doğurganlık hızı ile 27 ülke arasında en yüksek doğurganlık hızına sahip 7. ülke olmuştur.

2.6 Toplam Bağımlılık Oranı

Ülkeler	Toplam Bağımlılık Oranı	
	2000 Yılı	2012 Yılı
Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri		
Arnavutluk	59.6	46.1
Bosna Hersek	44.5	40.5
Bulgaristan	47.7	47.3
Çek Cumhuriyeti	43.7	42.9
Estonya	49.8	50.0
Hırvatistan	48.4	47.9
Macaristan	46.8	46.2
Makedonya	47.7	41.2
Letonya	49.9	47.3
Litvanya	51.2	44.9
Polonya	46.3	40.5
Romanya	46.7	43.6
Slovak Cumhuriyeti	45.4	37.9
Slovenya	42.7	45.0
Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri		
Azerbaycan	58.1	38.3
Beyaz Rusya	47.5	40.5
Ermenistan	55.9	45.3
Gürcistan	52.5	44.8
Kazakistan	52.6	47.2
Kırgızistan	67.9	51.9
Moldova	50.8	38.8
Özbekistan	71.4	48.7
Rusya Federasyonu	44.1	39.8
Tacikistan	84.9	65.3
Türkmenistan	68.4	48.4
Ukrayna	46.0	42.8
Türkiye	56.0	46.8

Tablo 6. Toplam Bağımlılık Oranı Kaynak: UNDP, 2013

Tablo 6'daki veriler toplam bağımlılık oranı açısından incelendiğinde CEE ülkelerinde 2000 ve 2012 yıllarının toplam bağımlılık oranlarının Estonya ve Slovenya hariç diğer tüm ülkelerde düşüş eğiliminde seyrettiği görülmektedir. CEE ülkelerinde 2000 ve 2012 yıllarının toplam bağımlılık oranlarına bakıldığında toplam bağımlılık oranındaki en yüksek artışın olduğu ülke Slovenya olmuştur. CIS ülkelerinde ise bütün ülkelerinde toplam bağımlılık oranlarının düşüş eğiliminde olduğu, en yüksek düşüş oranı ise Özbekistan'da gerçekleşmiştir. CIS ülkelerinde 2000 yılında toplam bağımlılık oranının en yüksek olduğu ülke %84.9 ile Tacikistan olmuştur. 2012 yılında toplam bağımlılık oranının en yüksek olduğu ülke %65.3 ile Tacikistan olmuştur.

CIS ve CEE ülkelerinde 2010 yılında ülkelerin toplam bağımlılık oranlarına bakıldığında Türkiye'nin %56.0'lık toplam bağımlılık oranı ile 27 ülke arasında en yüksek toplam bağımlılık oranına sahip 7. ülke olmuştur. 2012 yılında ülkelerin toplam bağımlılık oranlarına bakıldığında Türkiye'nin %46.8'lik toplam bağımlılık oranı ile 27 ülke arasında en yüksek toplam bağımlılık oranına sahip 9. ülke olmuştur.

3 Sonuç

Değerlendirme kapsamına alınan CEE ve CIS ülkeleri ile Türkiye'nin nüfus trenleri karşılaştırıldığında CEE ve CIS ülkeleri arasında çeşitli farklılıkların bulunduğu, ayrıca CEE ve CIS ülkelerinin kendi içinde de nüfus trendlerinin değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Ülkelerin 2012 yılı toplam nüfusları ve 2030 öngörülerine bakıldığında gerek CEE ülkeleri gerekse de CIS ülkelerinde nüfusların artma ve azalma yönünde değişkenlik gösterdiği, Türkiye'nin ise 2012 nüfusu 74.5 milyon iken, 86.7 milyonluk 2030 yılı öngörüsüne göre en yüksek artışa sahip olacağı görülmektedir. Türkiye'nin nüfusunun değerlendirmeye alınan bütün ülkeler arasındaki en yüksek artışa sahip olacağı öngörülmektedir.

CIS ülkelerinin toplam bağımlılık oranlarının CEE ülkeleri ile karşılaştırıldığında, 2010-2012 yılları olarak belirtilen dönemlerde CIS ülkelerindeki toplam bağımlılık oranlarının daha yüksek düzeyde azalma eğilimi gösterdiği görülmektedir. Buna rağmen Türkiye'de 2012 yılı toplam bağımlılık oranına bakıldığında nüfusun %46.8'inin bağımlı olduğu, bağımlı kesimin toplamda nüfusun yarısına yakını oluşturduğu görülmektedir.

Ülkemizde toplam bağımlılık oranının bu kadar yüksek olması nedeniyle çocuk ve yaşlı gibi nüfus kitlelerine yönelik politikalara önem verilmesi gerekmektedir.

Ülkelerin toplam kentsel nüfuslarına bakıldığında, CEE ülkelerindeki kentsel nüfus oranının CIS ülkelerine oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'nin 2012 yılı kentsel nüfus oranının %72.5 olduğu, bu oran içerisindeki yaşlı ve çocuk nüfusunun da artmakta olduğu düşüncesiyle yerel yönetimlerce yaşlıların ve çocukların gereksinimlerine uygun hizmet üretimine önem verilmesi gerekmektedir.

Ülkelerin medyan yaşı (median age) karşılaştırıldığında, gerek CEE ülkeleri gerekse de CIS ülkelerinde 2000 yılı ve 2010 yılı verilerinde ülkelerin medyan yaşının artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ayrıca CEE ülkelerinin medyan yaş ortalaması CIS ülkelerinin medyan yaş ortalamasından daha yüksektir. CEE ülkelerinde, ülkeler arası medyan yaş birbirine benzerlik göstermekteyken, CIS ülkelerinin kendi arasındaki medyan yaş verileri daha değişkenlik göstermektedir. Türkiye'nin 2000 yılı medyan yaşı 24,5 iken 2010 yılı medyan yaşı 28.3 olmuştur. Nüfusumuzun giderek yaşlanmakta olduğu izlenimi veren bu veriler nedeniyle üretilecek politikalarda yaşlılara da önem verilmesi gerekmektedir.

Mevcut veriler ışığında ele alınan ülkelerin nüfuslarının genelinde artmakta ve nüfuslarının yaşlanmakta (medyan yaşa göre) olduğu izlenimi edinilmiş olup politika yapıcıların ve hizmet sunucuların bu durumu dikkate alarak sosyal hizmete ilişkin hizmetlerin üretilmesi, planlaması ve sunumunda yaşlılara odaklanılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Ataman Dönmez, 2007. Küresel Demografik Değişim Süreci ve Finansal Sektör Üzerindeki Etkileri. Bankacılar Dergisi, Sayı 62, https://tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/kuresel_demografik.pdf
- European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Transition Report-2004(Infrastructure), <http://ebrd.com/downloads/research/transition/TR04.pdf>. p.2.
- IMF, 2000. Transition Economies: An IMF Perspective on Progress and Prospects. <https://imf.org/external/np/exr/ib/2000/110300.htm#I>
- Serel ve Serel, 2005. İnsani Kalkınma Göstergeleri Açısından Avrupa Birliği Ve Türkiye. Mevzuat Dergisi, Yıl:8, Sayı:90, Haziran-2005, <http://mevzuatdergisi.com/2005/06a/09.htm>.
- Tansel ve Hoşgör, 2010. 2050'ye Doğru Nüfus Bilim ve Yönetim: Eğitim, İşgücü, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yansımalar, TÜSİAD Yayın No: TÜSİAD-T/2010/11/505, http://tusiad.org.tr/_rcs/shared/file/2050yeDogruNufusBilim-AnaRapor.pdf , p.16.
- TÜİK, 2013. Nüfus Projeksiyonları 2013-2075. <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15844>.
- UNDP, 2013. Human Development Report(HDR) 2013, http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf, p. 194-197.
- Yumurtacı, 2013. Demografik Değişim: Psiko-Sosyal ve Sosyo-Ekonomik Boyutları İle Yaşlılık, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:4, Sayı:6, Nisan –Ekim 2013, <http://yalova.edu.tr/Files/UserFiles/49/dergi/YSBD6-e-dergi.pdf>, p.10.